

MODRO IN ROZA - RAZLIKE MED SPOLOMA V UPORABI INTERNETA

Povzetek: Internet je vse bolj razširjen medij, ki povzroča spremembe na različnih področjih. Nanj lahko gledamo le s tehnične plati, lahko pa tudi kot na nenehno nastajajoč in spreminjajoč se (autopoetski) sistem. Raziskave o uporabnikih kažejo, da je internet domena moških, s čimer naj bi se nadaljevala moška računalniška kultura. Moški naj bi ustvarili internet zase in ga časovno več uporabljajo in tudi za več različnih dejavnosti. Poleg tega so raziskave pokazale, da obstajajo razlike med spoloma tudi v načinu komuniciranja. Moški v debatnih forumih uporabljajo bolj neosebne izraze in zahtevajo jasne odgovore, ženske, ki so sicer v manjšini, pa uporabljajo osebne izraze in pomirjajo napetosti. Raziskava med ljubljanskimi dijaki tretjega letnika je pokazala, da fantje internet pogosteje uporabljajo tako doma kot tudi pri prijateljih in sorodnikih in da zanj porabijo več časa za vse navedene dejavnosti, ne pa za iskanje informacij in iskanje brez posebnega namena, kjer med spoloma ni bistvenih razlik.

Ključni pojmi: internet in razlike med spoloma, uporaba interneta

“Na tem, da imenujemo moški in ženski spol nasprotna spola, verjetno temelji naše razmišljanje o vlogah spolov. Resnica je ta, da je med njima več podobnosti kot razlik...”

Wallace, 1999

Uvod

Internet je relativno nov medij, ki povezuje med seboj na tisoče mrež in naročnikov, lahko ga primerjamo z velikansko knjižnico ali velebanko, v katero lahko prihajajo ljudje vseh barv, ras, veroizpovedi in političnih prepričanj, čeprav v resnici ni čisto tako. Dostop do “elektronske agore”, kot ga nekateri imenujejo (Morahan - Martin, 1998), je finančno omejen. Njegova glavna značilnost je, da ga

* Mag. Helena Jeriček, mlada raziskovalka na Institutu Jožef Stefan.

¹ Agora je pri starih Grkih glavni trg mesta, kjer se je odvijalo politično in poslovno življenje.

uradno nihče ne kontrolira (noben družbeni ali politični sistem), ampak je last vseh - t. i. bela komuna. Daje možnost kvalitativnega in kvantitativnega razvoja. Od drugih medijev - radia, televizije in časopisov - se bistveno razlikuje zaradi interaktivnosti; s pomočjo interneta lahko vzpostavljamo stike z ljudmi iz celega sveta, poleg tega pa nudi številne informacije in zato postaja vse bolj popularen in zanimiv za vse generacije. Tudi v Sloveniji število uporabnikov interneta narašča. Leta 2000 je imelo po rezultatih Slovenskega javnega mnenja 21% gospodinjstev dostop do interneta. Internet ustvarja novo obliko kulture (Vettraino-Soulard, 1998) in povzroča spremembe na področju novinarstva, šolstva, ekonomije, komunikacije, politike, organizacije dela (Vettraino-Soulard, 1998; La Borderie, 1999; Gackenbach, 1998; Wallace, 1999; Slevin, 2000) in drugih področij. Hkrati pa izziva stare in ustaljene načine razmišljanja o sebi, družbi, odnosih itd. (Gackenbach, 1998).

Glede na vsa omenjena dejstva in tudi smeri razvoja, ki gredo v vse večjo razširjenost tega medija in tudi zaradi lastne redne uporabe, me je zanimalo, ali se uporaba interneta razlikuje glede na spol. Je internet medij, ki ga moški in ženske uporabljamo v iste namene in zanj porabimo približno enako časa ali so med nami pomembne razlike? Ali je res, da ga moški več uporabljajo? Zanimalo me je, kaj kažejo raziskave na tem področju v tujini, sama pa sem opravila anketo med dijaki tretjih letnikov v Ljubljani.

Zgodovina interneta

Internet je še vedno v fazi nastajanja in spreminjanja, zato o njem še nimamo veliko razprav, raziskav in teorij. Njegova podoba in možnosti uporabe so drugačne kot pred petimi leti, in gotovo se bodo čez pet let povsem spremenile. Toda kljub vsemu ima tudi internet svojo zgodovino.

Začetke interneta lahko postavimo v leto 1960, v čas hladne vojne med ZDA in Sovjetsko Zvezo, ko vsaka želi pokazati svojo strateško in vojaško premoč. Leta 1957 SZ pošlje v vesolje prvi satelit, ZDA pa želi vzpostaviti nekaj, kar ji bo omogočilo, da postane povezana z različnimi državami, mesti in vojaškimi bazami. ZDA so želele povezati geografsko razpršene računalnike z mrežo, po kateri bi si lahko pošiljali sporočila in dobivali odgovore. Eden od raziskovalcev, Paul Baran, je leta 1964 vzpostavil mrežo med različnimi računalniki. Njegova ideja je bila, da razdeli sporočilo na dele (besede) in jih nato pošlje v "elektronski kuverti" po mreži računalnikov, povezanih v celoto. Na Advanced Research Projects Agency (delovala je znotraj ameriškega obrambnega ministrstva) so razvijali ta nov način povezave predvsem za strateške vojaške namene. Ameriško obrambno ministrstvo je spoznalo, da so računalniška omrežja zelo pomembna, a vendar se nanje ni bilo mogoče zanesti, saj je vsaka najmanjša težava na enem od računalnikov v omrežju povzročila "sesutje" celotnega sistema. Zato so začeli raziskovati, kako bi jih naredili odpornejša - taka, da bi bila sposobna preživeti tudi v primeru vojne. Razvili so mrežo, ki je povezovala več središč, ki so bila razpršena po različnih krajih. To se je zgodilo decembra 1. 1969, ko zaživi ARPANET, prva poskusna mreža, ki je imela štiri vozle. Omrežje je delovalo tako, da je povezava delovala, čeprav je bil npr. cen-

tralni računalnik uničen. Ti štirje računalniki, ki so prenašali sporočila, so bili nameščeni na štirih različnih univerzah.

Omrežje je postalo stabilnejše, odpornejše, dostopnejše, predvsem pa uporabnejše in se je silno hitro širilo. Nato je ARPANET agencija ARPA predala National Science Foundation (NSF), ki je bila ustanovljena leta 1986 za pospeševanje komunikacije med vsemi univerzami, zato se je ARPANET preimenoval v NSFNET. Leta 1990 se iz CSNETA in NSFNETA rodi internet, ki se razvija zelo hitro. Pomembno leto za razvoj interneta je 1991, ko v ZDA ustanovijo NREN (National Research and Education Network) - digitalno infrastrukturo oz. "elektronsko avtocesto", ki povezuje univerze in različne raziskovalne centre pa tudi podjetja. Istega leta CERN - Svet Evrope za jedrsko raziskavo vzpostavi novo arhitekturo za internet, in sicer poenostavi premikanje po sistemu z www (Word, Wide, Web). Leta 1993 uspejo po internetu (Mosaic) poslati prve grafične zapise in internet postane zanimiv za vse. Pojavijo se tudi prve študije in knjige o internetu.

Internet kot avtopoetski sistem

Na internet lahko gledamo le s tehnične plati kot na mrežo računalnikov oz. na mrežo mrež, lahko pa se usmerimo bolj na ljudi, ki jih ta mreža povezuje, brez katerih medmrežje sploh ne bi delovalo. Kot tak se nam internet pokaže kot kompleksen virtualni svet, ki je nepredvidljiv, težko napovemo njegovo prihodnost in je - kot pravi Kelley (1994: 464) - največja delujoča anarhija na svetu. Vsak dan si njegovi uporabniki izmenjajo na 100 milijone pisem, čeprav nima nihče natančnega pregleda nad tem, koliko uporabnikov tvori to mrežo. Poleg tega težko predvidimo algoritem njegovega delovanja, saj se nenehno spreminja in je tudi izven kontrole, čeprav je njegovo delovanje samoregulirano oz. omejeno. Če gledamo nanj s te plati, se nam pokaže kot sistem, ki se izmika našemu opisu, saj nenehno nastaja in proizvaja sam sebe. Ravno to nenehno samoproizvajanje (autopoiesis) pa je tista značilnost, ki jo Maturana in Varela (1998) postavljata za bistveno značilnost živega (Kordeš, 1998). Potemtakem lahko na internet gledamo tudi kot na živ organizem, ki deluje v skladu s svojo organizacijo in dopušča le toliko in tiste spremembe, ki pomagajo ohranjati njegovo specifično strukturo. Tudi to je ena od značilnosti, ki ga dela drugačnega od vseh drugih medijev in pojavov sodobne družbe.

Raziskave o uporabnikih interneta

Že od svojega nastanka je internet domena moških (Brand, 1995; Rheingold, 1993, po Morahan-Martin, 1998) in to potrjujejo tudi različne raziskave. Morahan-Martin (1998, 170) tako navaja, da je okoli 80% internetnih uporabnikov na Japonskem moških (JapanBizTech, 1998, po Morahan-Martin, 1998). Študija iz leta 1997 Yahoo!Inc kaže, da je 91% evropskih internetnih uporabnikov moških. Ti rezultati so skladni z raziskavo, ki je bila izvedena med glavnimi državami centralne Evrope, kjer ženske predstavljajo 5 - 10% vseh internetnih uporabnikov. V Veliki

Britaniji je 15% vseh internetnih uporabnikov žensk (Bondette, 1997, po Morahan-Martin, 1998), v Avstraliji pa 13 % (Slingsby, po Morahan-Martin, 1998). Vzrok za višji delež žensk v Avstraliji je po mnenju Morahan-Martinove kulturna in jezikovna tekma z ZDA, ki v internetu prednjačijo. V ZDA moški predstavljajo 60% vseh internetnih uporabnikov (LyberAtlas, 1997; GVA, 1998; NUA, 1997, po Morahan-Martin, 1998). Tudi študija o uporabi interneta v Čilu (Mendoza, Alvarez de Toledo, 1997) je pokazala, da je značilni uporabnik moški, visoko izobražen, višjega stanu, povezan z internetom v službi ali preko študija. Morahan-Martin, (1998: 170) trdi, da ga moški (časovno) ne samo več uporabljajo, ampak tudi v različnejše namene. Celo angleške metafore za internet so moškega spola: cyberspace (kibernetični prostor), information superhighway (informacijska avtocesta), electronic frontier...

Kje so vzroki za takšno stanje? Morahan-Martin trdi, da je fasciniranost z znanoštvom in tehnologijo stereotipno moško. Ženske je bolj verjetno strah tehnike (Weil&Rosen, 1995, po Morahan-Martin, 1998: 170), so manj verjetno tehnofili (Harmon, 1996; McKenna, 1997, po Morahan-Martin, 1998: 170), opazijo manj oglasov za novo tehnologijo (Breakwell, Fife-Schaw, Lee&Spencer, 1986; DeSantis&Youniss, 1991; Focus in Technology, 1997, po Morahan-Martin, 1998: 170) in imajo manj izkušenj z njo (Weil&Rosen, 1995, po Morahan-Martin, 1998: 170). Čeprav delež žensk dramatično raste, pa so v računalništvu in informacijski tehnologiji še vedno v manjšini (Camp, 1997, po Morahan-Martin, 1998: 170). Tudi število žensk, ki diplomira iz računalništva, v zadnjih letih upada. Tapscott (1998: 62) navaja, da je od leta 1995 delež moških v virtualnih skupinah padel in da je internet "kriv", da je računalnik bolj zanimiv za dekleta. Pri nas naj bi po anketi iz l. 1997 (Vehovar, 1998) ženske predstavljale 37% vseh uporabnikov (vendar samo 31 dnevnih uporabnikov), v telefonski anketi pa 14% (med dnevnimi 12%), kar je velik delež v primerjavi z drugimi državami.

Nekateri uporabo interneta povezujejo z uporabo računalnika, saj je od poznavanja računalnika odvisna tudi uporaba interneta. Ker imajo po raziskavah (McKenna, 1997, po Morahan-Martinovi, 1998) moški več znanja o računalnikih in se zanje tudi bolj zanimajo, čeprav se te razlike zmanjšujejo, uporabljajo tudi več internet. Nekateri v prevladi moških na internetu vidijo nadaljevanje moške računalniške kulture. Morahan-Martin trdi, da so implicitna pravila osnov internetske komunikacije napisali t. i. "hackerji" in kažejo moške ideje. Trdi celo, da iskalniki npr. Yahoo, Infoseek, Webcrawler odsevajo moško usmerjenost. Kot primer navaja iskanje besedne zveze "ženske in internet", ki ima za rezultat pornografske strani. Podobno kot pri računalniških igricah je tudi pri internetnih igricah več uporabnikov moških (Bruckman, 1992, po Morahan-Martin, 1998). Edino elektronska pošta je na internetu področje, kjer moški ne prevladujejo. Študije (Allen, 1995; McCormick&McCornick, 1992, po Morahan-Martin, 1998) so pokazale, da so ženske bolj kot moški naklonjene elektronski pošti in uporabi interneta za komunikacijo s prijatelji in družino. Raziskave različnih debatnih skupin ali forumov kažejo, da v njih prevladujejo moški tako po številu kot dolžini prispevka (Ferris, 1996; Herring, 1992, 1996, po Morahan-Martinu, 1998). Celo v feminističnih skupinah prevladujejo moški (dve tretjini). Moški govorijo v mešanih skupinah več kot ženske in večkrat prekinjajo ženske kot obratno (Stewart, Cooper&Friedley, 1986, po

Morahan-Martin, 1998). Če želijo imeti ženske enak položaj v skupinah, kjer prevladujejo moški, jih moški kritizirajo, ignorirajo, kar ženske izključuje iz debat. Ženske se odzivajo približno polovico manjkrat kot moški (Herring, Johnson&DiBanadetto, 1992, po Morahan-Martin, 1998) in tudi več sporočil je usmerjeno na moške (Smith et al., 1997, po Morahan-Martin, 1998). Herring et al. (1992, po Morahan-Martin, 1998) so ugotovili, da če ženske pošljejo več sporočil kot moški, moški odgovarjajo jezno in nekateri grozijo, da bodo zapustili skupino. Wallace (1999) trdi, da so skupine, kjer so samo moški, bolj nezadovoljne, nočejo spremeniti mnenja, bolj so ognjevit, se prepričujejo in uporabljajo grob jezik. Samo ženske skupine naj bi bile po njenem bolj zadovoljne, uporabljajo več osebnih zaimkov (jaz, mene, moj), izražajo osebne izkušnje, poglede in jih je manj kot moških. Morda je takšno gledanje precej enostransko in dvomljivo. Verjetno lahko v prihodnosti pričakujemo spremembo stanja, saj je bil tudi telefon na začetku domena moških.

Razlike med spoloma v načinu izražanja

“Na internetu nihče ne ve, ali si pes.” (Witmer, Katzman, 1997)

Na internetu ne moreš videti obraza, vidiš pa besede, zato je odnos med jezikovnim izražanjem in spolom izredno pomemben. Ljudje uporabljajo besede različno (formulacije besed zvenijo različno), odvisno od konteksta. Ali se ženske in moški razlikujejo v načinu komuniciranja? Večina raziskovalcev meni, da so razlike v moškem in ženskem komuniciranju privzgojene. Tako naj bi za vzdrževanje zaupnih stikov ženske uporabljale predvsem verbalno izražanje, medtem ko moški pogosteje uporabljajo za to skupne aktivnosti (Inman, 1996, Swain, 1989, po Wood in Dindia, 1997). Poleg tega naj bi se ženske v primerjavi z moškimi pogosteje pogovarjale o odnosih, moški pa le kadar nastopijo težave v odnosu. (Acitelli, 1988, 1992, po Wood in Dindia, 1997). Nekateri trdijo, da so ženske tudi bolj pozorne na neverbalno komunikacijo (Gottman, Carrere, 1994, Holl, 1984, po Wood in Dindia, 1997). V komunikaciji preko interneta naj bi ženske v pogovorih (preko interneta) uporabljale več mašil, da bi zapolnile tišino (Veš...), ojačevalce (tako, res, grozno, zelo,...), več besed, ki mehčajo govor (Zdi se mi..., Mislim...), več naj bi spraševale v pogovorih in bolj pritrjevale in uporabljale več opravičil. Wallace (1999) se celo sprašuje, ali tipkamo v roza oz. v modrem oz. ali lahko na podlagi tega, kar nekdo zapiše in kako, ugotovimo, ali je ženska ali moški. Herringova, 1996 (po Morahan-Martinu, 1998 in Wallace, 1999) je analizirala pogovore oz. elektronska pisma z vidika vsebine in organiziranosti. Ugotovila je, da so:

- ženska sporočila bolj podporna, vključujejo oceno in zahvalo, želijo ustvariti skupnost, ki daje drugim udeležencem občutek, da so sprejeti in dobrodošli. Izražajo pa tudi neodločnost, manjvrednost, dvom, ženske se pogosteje opravičujejo, sprašujejo in predstavljajo ideje v obliki vprašanj.
- Moška sporočila so bolj nasprotujoča, ponižujoča, uporabljajo močne izraze, pogosto bojevite ocene, so dolga in pogosto izražajo samopromocijo in sarkazem.

Poleg tega naj bi bile ženske bolj nagnjene k harmoničnim interakcijam, so pozorne za potrebe in želje drugih ter uporabljajo prijazne stavke. Napadalna in nasprotujoča sporočila, ki so za moške sprejemljiva, ženske čutijo kot sovražna, groba in nekonstruktivna. Moški pa obratno - prijazne, podporne stavke razumejo kot pomanjkanje znanja in izogibanje težavam.

Skupina raziskovalcev (Savicki, Lingenfelter, Kelley, 1996) je želela potrditi njene ugotovitve in je postavila dve temeljni hipotezi o načinu komuniciranja moških (ki da je brez osebnih prizvokov, nasprotuje drugim članom, spodbuja h konkretnim akcijam, je argumentiran, vsebuje kletvice in žaljivke, poudarja in navaja status osebe) in o načinu komuniciranja žensk po internetu. Ženske naj bi uporabljale jezik, ki bolj razkriva osebnost, uporabljajo izraz mi, osebno opredeljujejo določena mnenja, se opravičujejo, sprašujejo, se direktno odzivajo na druge člane in preprečujejo napetosti v skupini. V raziskavo so vključili 27 različnih debatnih forumov in v njih analizirali (šlo je za vsebinsko analizo - kodiranje sporočil glede na Rafaeli&Sudweeksovo vsebinsko skalo) 2692 sporočil, ki jih je napisalo 1208 različnih uporabnikov. Eden od problem raziskave je bil v tem, da so v debatnih skupinah prevladovali moški; tako je 25 skupin imelo več kot 10 moških predstavnikov, samo ena skupina je imela enako število žensk in moških, v nobeni skupini pa ženske niso prevladovale (73% vseh analiziranih sporočil je bilo moških). Nasprotno od raziskave Herringove in drugih l. 1992 pa so bile te skupine velike in se ljudje med seboj niso poznali. Njihove ugotovitve se ne skladajo povsem z rezultati predhodne študije, saj sta le dve od šestih spremenljivk pri hipotezi o moškem načinu komuniciranja potrjevali rezultate, in sicer so moški statistično več uporabljali neosebne jezikovne izraze in zahtevali jasne odgovore. Ni pa bilo statistično pomembnih razlik pri kategorijah nasprotovanja, žaljivih besedah, argumentativnosti in indikatorjih statusa. Tudi ženske se pomembno razlikujejo od moških v dveh od sedmih spremenljivk, in sicer uporabljajo bolj samorazkrivajoč govor (izraze) in pa pomirjajo napetosti. Drugi načini komuniciranja (spraševanje, opravičevanje, uporaba zaimka mi, osebnega mnenja, direktno odgovarjanje) pa se niso statistično pomembno razlikovali.

Wallaceva (1999) navaja tudi raziskavo Kimberly Mathesonove z univerze McGill, ki je opravila študijo, v kateri je izolirala stereotipe o moških in ženskah, tako da je zagotovila, da vedenje računalniškega partnerja ni imelo nič opravka s subjektivnim reagiranjem udeležencev raziskave. Mathesonova je ustvarila program, ki je vseboval pogajalca, ki je trgoval s financami. Glavna naloga udeleženca je bila pridobiti čim več denarja, ne da bi se pri tem skregal oz. drugega naredil sovražnika. Nato je ljudi, ki so privolili v raziskavo, vodila do tega, da so verjeli, da je oseba na drugi strani moški, ženska ali neznan spol. Sprogramirani nasprotnik je bil oblikovan kot strog, a pošten, v smislu, da je bil toleranten, če osebe niso popustile. Toda ni se želel sprijazniti, dokler dogovor ni bil pravičen. K. Matheson je zbirala podatke o opisu, ki ga je dal vsak udeleženec o računalniškem partnerju pred pogajanjem in ob določenih trenutkih med njimi. Ugotovila je, da so se pokazale stereotipne predstave o moških in ženskah tako med moškimi kot ženskami.

Ženske, ki so jim rekli, da je njihov partner ženska, so pričakovale od nje, da je poštena in da sodeluje. Moški pa so od moškega partnerja pričakovali manj poš-

tenosti in sodelovanja. Čeprav je sprogramirani pogajalec počel iste stvari (ko je bil za udeležence v moški ali ženski vlogi), pa so ženske partnerke videle žensko kot bolj sodelujočo, moški pa moškega pogajalca kot žilavega tekmovalca. Kaj to pomeni? Analiza te raziskave jasno pokaže, da za internet veljajo povsem enaka pravila kot za komunikacijo kjerkoli drugje. Človek na internet prinaša sebe celega in ne pušča zunaj nobenega svojega delčka, nobenega stereotipa, niti ničesar drugega. Na podlagi te študije lahko ugotovimo, kako zelo so pomembne naše predstave in naše misli in kako malo je v resnici komunikacija odvisna od besed oz. od tega, kar reče drugi. Zelo jasno se je pokazalo, da udeleženci sploh niso opazili, da se pogajalec v resnici vede enako takrat, ko so mu rekli, da je moški, in ko so mu rekli, da je ženska. To "neopažanje"/nepozornost govori o tem, da informacija, da je pogajalec npr. ženska, v nas sproži naše že izoblikovane predstave o ženski, ki so tako močne, da ne opazimo, da se "ženska" v resnici ne vede tako, in podobno pri moškem. To pomeni, da informacija ni sprožila v njih razlike (kar je osnova Batsonove definicije informacije, ki je razlika, ki povzroči razliko). Raziskava je pokazala, kako močni so naši komunikacijski vzorci, ki nas naredijo slepe za resničnost danega trenutka.

Witmerjeva in Katzmanova (1997) sta preverjali hipoteze ali ženske uporabljajo več grafičnih poudarkov (gre za izraz, ki ga je D. Kinsey predlagal za poimenovanje simbolov, ki tvorijo smejoč ali pa žalosten obraz in jih uporabljamo pri pošiljanju elektronske pošte) v komunikaciji preko računalnika in ali moški uporabljajo bolj nasprotovalne stavke in podžigajoča sporočila. Tudi onidve navajata že omenjeno raziskavo Herringove. Hipotezo o tem, da ženske uporabljajo več grafičnih poudarkov sta postavili v skladu s predpostavko, da je ženska komunikacija bolj čustvena in da se to izraža ravno preko uporabe teh znamenj. Moška sporočila pa naj bi vsebovala manj znamenj. Analiza 2599 sporočil z interneta (od tega je bilo 83,6% moških in 16,4% žensk) je pokazala, da niti moški niti ženske ne uporabljajo veliko grafičnih akcentov - le 13,3% celotnega vzorca. Kljub temu analiza kaže, da so to večinoma ženske, s čimer je potrjena prva hipoteza. Tega pa ne moremo reči za drugo in tretjo hipotezo, saj analiza ni pokazala, da bi moški uporabljali nasprotujoč in sovražen jezik pogostejše kot ženske, ampak ravno obratno. Witmerjeva in Katzmanova menita, da je to verjetno posledica učinka statusnega izenačevanja. Upoštevati pa moramo tudi dejstvo, da je bila raziskava narejena l. 1993 - ko je bil internet na začetku svojega razvoja in da bi bili rezultati danes verjetno drugačni.

Glede na številne napovedi in tudi pod vplivom analize t. i. net-generacije² se zdi, da bodo razlike med spoloma pri uporabi interneta v prihodnosti vse manjše. Tako, da to vprašanje ne bo več tako obširno, gotovo pa je, da bodo razlike med vrsto uporabe in tudi načinom pisanja, ostale. Vendar mislim, da niso povezane z internetom, ampak bi take razlike našli povsod.

² Tapscott (1999) govori v svoji knjigi "Growing up digital" o "net" generaciji, ki je na pohodu. To je generacija otrok, ki so bili l. 1999 stari med 2 in 22 leti in ki se razlikuje od vseh prejšnjih generacij po tem, da odrasča obkrožena z digitalnimi mediji. D. Rushkoff (1999) pa to generacijo imenuje digitalni otroci oz. otroci kaosa.

Raziskava med srednješolci - rezultati in ugotovitve

Raziskava, ki sem jo opravila med dijaki 3. letnikov v Ljubljani je bila širšega značaja, vendar se bom omejila le na vprašanja spolnih razlik v uporabi interneta. Anketa je zajela 1194 dijakov 3. letnikov ljubljanskih srednjih šol od tega je bilo 57% deklet in 43% fantov. Vzorec je zajel dijake gimnazij (37%), poklicnih (39%) in tehniških šol (24%). V skladu z omenjenimi raziskavami sem postavila hipotezo, da se fantje razlikujejo v uporabi interneta v primerjavi z dekleti in da pogosteje uporabljajo internet. Hipotezo sem preverjala na naslednjih spremenljivkah:

- kje uporabljaš internet (doma, v šoli, pri prijateljih, pri sorodnikih, v knjižnici, drugod),
- za kaj uporabljaš internet (za elektronsko pošto, za iskanje informacij, za klepetanje, za gledanje erotičnih slik, za nalaganje programske opreme, za novinarske skupine, za iskanje brez namena, za igranje igrice, za presnemavanje glasbe, za drugo),
- koliko časa porabiš za posamezne aktivnosti,
- koliko ur preživiš z internetom v povprečju na dan med tednom in med vikendom.

Rezultati in ugotovitve

Pogostost uporabe interneta glede na kraj

Ugotovila sem (z analizo variance), da obstajajo statistično značilne razlike med spoloma pri uporabi interneta:

- pri prijateljih (pri tveganju manjšem od 0,1% ($\alpha < 0,001$; $F = 18,136$); internet pri prijateljih pogosteje uporabljajo dijaki ($M = 2,67$), redkeje dijakinje ($M = 2,26$);
- doma (pri tveganju manjšem od 1% ($\alpha < 0,01$; $F = 9,389$); internet doma pogosteje uporabljajo dijaki ($M = 1,92$), redkeje dijakinje ($M = 1,71$).
- pri sorodnikih (pri tveganju manjšem od 1% ($\alpha < 0,01$; $F = 9,694$); internet pri sorodnikih pogosteje uporabljajo dijaki ($M = 1,85$), redkeje dijakinje ($M = 1,59$).

Nisem pa ugotovila statistično pomembnih razlik glede na spol v pogostosti dijakove uporabe interneta v šoli, knjižnici in drugod. Rezultati kažejo, da so fantje bolj zainteresirani za uporabo interneta v prostem času, saj se doma in tudi ko so s prijatelji ali pri sorodnikih pogosteje ukvarjajo z njim. To je verjetno posledica tudi večjega zanimanja za tehniko.

Vrsta uporabe interneta

Ugotavljala sem, ali so med spoloma razlike v uporabi interneta. Ugotovila sem, da ostajajo statistično značilne razlike med spoloma pri čisto vseh navedenih kategorijah uporabe interneta, in sicer fantje uporabljajo internet pogosteje kot dekleta za vse dejavnosti:

- za iskanje informacij (pri tveganju manjšem od 0,1% ($\alpha < 0,001$; $F = 21,476$);
- za gledanje erotike (pri tveganju manjšem od 0,1% ($\alpha < 0,001$; $F = 263,562$);

- za nalaganje programov (pri tveganju manjšem od 0,1% ($\alpha < 0,001$; $F=217,006$);
- za novičarske skupine (pri tveganju manjšem od 0,1% ($\alpha < 0,001$; $F=46,265$);
- za igranje igrice (pri tveganju manjšem od 0,1% ($\alpha < 0,001$; $F=65,803$);
- za drugo (pri tveganju manjšem od 0,1% ($\alpha < 0,001$; $F=21,040$);
- za klepetanje (pri tveganju manjšem od 1% ($\alpha < 0,01$; $F=9,810$);
- za uporabo interneta brez posebnega namena (pri tveganju manjšem od 1% ($\alpha < 0,01$; $F=9,350$);
- za elektronsko pošto (pri tveganju manjšem od 1% ($\alpha < 0,01$; $F=7,746$).

To kaže ne samo, da fantje uporabljajo internet več časa, ampak tudi za različnejše aplikacije. Zanimivo bi bilo vprašati, zakaj internet ni tako zanimiv za dekleta oz. katere dejavnosti pa vseeno imajo večji potencial. Glede na primerjavo lahko ugotovimo, da je stopnja tveganje večja pri treh dejavnostih kot pri ostalih, in sicer klepetanje, pošiljanje elektronske pošte in iskanje brez posebnega namena. Očitno so interaktivne dejavnosti in pa iskanje informacij tisto, kar je bolj zanimivo za dekleta kot pa druge dejavnosti.

Porabljen čas za posamezne dejavnosti

Obstajajo statistično značilne razlike med spoloma v času uporabe interneta, in sicer porabijo fantje več časa kot dekleta:

- za gledanje erotike, pri tveganju manjšem od 0,1% ($\alpha < 0,001$; $F=79,133$);
- za nalaganje programov, pri tveganju manjšem od 0,1% ($\alpha < 0,001$; $F=100,028$);
- za igranje iger, pri tveganju manjšem od 0,1% ($\alpha < 0,001$; $F=25,312$);
- za presnemavanje glasbe, pri tveganju manjšem od 0,1% ($\alpha < 0,001$; $F=34,598$);
- za novičarske skupine, pri tveganju manjšem od 1% ($\alpha < 0,01$; $F=7,239$);
- za uporabe interneta za drugo, pri tveganju manjšem od 1% ($\alpha < 0,01$; $F=8,112$);
- za elektronsko pošto, pri tveganju manjšem od 5% ($\alpha < 0,05$; $F=5,825$);
- za klepetanje, pri tveganju manjšem od 5% ($\alpha < 0,05$; $F=3,904$).

Nisem pa ugotovila statistično pomembnih razlik glede na spol v uporabi interneta za iskanje informacij in iskanje brez posebnega namena. Rezultati potrjujejo hipotezo, da fantje porabijo več časa za vse dejavnosti, razen za iskanje informacij in iskanje brez posebnega namena, za kar pa oboji porabijo približno enako časa.

Poraba časa na dan med tednom in med vikendom

Ugotavljala sem tudi, ali obstajajo statistično značilne razlike med spoloma v porabi časa z internet med tednom in med vikendom. Ugotovila sem (pri tveganju manjšem od 0,1% ($\alpha < 0,001$; $F=18,524$)), da med tednom preživijo več časa z internetom dijaki ($M=2,06$). Podobno je tudi pri porabi časa med vikendom, in sicer obstajajo statistično značilne razlike med spoloma pri tveganju manjšem od 0,1% ($\alpha < 0,001$; $F=40,247$). Več časa z internetom med vikendom preživijo dijaki ($M=2,27$), manj časa pa dijakinje ($M=1,74$).

Sklepne misli

Ugotovim lahko, da raziskave kažejo, da obstajajo določene razlike v načinu komuniciranja med moškimi in ženskami, čeprav jih je verjetno manj kot podobnosti. Pojavlja se tudi vprašanje, ali so to le razlike, ki jih sproži raziskovalec (oz. vprašani) z vnaprejšnjimi predpostavkami o različnosti spolov, kot to kaže raziskava Mathesonove. Predvidevam lahko, da komunikacija preko interneta razlike oz. podobnosti v komuniciranju ohranja. Raziskava med ljubljanskimi srednješolci o zanimanju za internet in vrsti uporabe je pokazala, da se srednješolci in srednješolke pomembno statistično razlikujejo med seboj. Tako fantje pogosteje uporabljajo internet doma, pri prijateljih in sorodnikih, kar je v skladu z raziskavami in navedbami J. Morahan-Martin iz l. 1998 in tudi z raziskavo o uporabi interneta v Čilu (Mendoza, De Toledo, 1997). Obstajajo statistično pomembne razlike glede vrste uporabe interneta v vseh navedenih kategorijah. Fantje uporabljajo tako računalnik kot internet statistično več za vse dejavnosti (igranje igrice, internet, za pošiljanje elektronske pošte, iskanje informacij, klepetanje, nalaganje programske opreme, novičarske skupine, iskanje brez posebnega namena, igranje igrice preko interneta, presnemavanje glasbe). Vendar primerjava porabljenega časa za posamezne aktivnosti pokaže, da ni statističnih razlik med spoloma v porabi interneta za iskanje brez posebnega namena in za iskanje informacij. To se sklada tudi s tujimi raziskavami, po katerih moški uporabljajo tako računalnik kot internet pogosteje za različne namene (Morahan-Martin, 1998). Rezultati pa se ne skladajo z ugotovitvami raziskovalcev (Allen, 1995, po Morahan-Martin, 1998) o tem, da so ženske bolj naklonjene uporabi elektronske pošte. S tveganjem manjšim od 1% lahko ugotovimo, da fantje 3. letnika pogosteje pošiljajo elektronsko pošto kot dekleta. Obstajajo tudi statistično pomembne razlike v času uporabe interneta. Zanimivo je, da največ časa z internetom preživijo tako med tednom kot med vikendom fantje. To potrjuje tezo o moški fasciniranosti nad tehnologijo in internetom kot medijem moških. Ali je to družbeno skonstruiran oz. privzgojen (spodbujen) pojav ali gre za prirojeno nagnjenost, pa je že drugo vprašanje.

LITERATURA

- Gackenbach, J., Ellerman, E. (1998): Introduction to Psychological Aspects of Internet Use. in J. Gackenbach (Eds.) *Psychology and the Internet*. London, Academic Press, 1-26.
- Kelly, K. (1994): *Out of Control: The Rise of Neo-biological Civilization*. Massachusetts, Perseus books.
- Kordeš, Urban (1998): The World as an (autopoietic) system. V: A. Detela, U. Kordeš, A. Ule, Mednarodna multi-konferenca Informacijska družba. Kognitivna znanost: zbornik konference: proceedings of the conference. Ljubljana: Institut "Jožef Stefan", str. 81-85.
- La Borderie, R. (1999): *Educazione all immagine e all media*. Roma, Armando.
- Maturana, H. R., Varela, F. J. (1998): *Drevo spoznanja*. Ljubljana: Studia humanitatis.
- Mendoza, H. M. R., Alvarez de Toledo, J. A. (1997): Demographics and behavior of the Chilean Internet population. *Journal of Computer-Mediated Communication* 3 (1). <http://www.ascus.org/jcmc/vol3/issue1/mendoza.html> 25. 12. 2000.

- Morahan-Martin, J. (1998): Males, Females, and the Internet. in J. Gackenbach (Eds.) *Psychology and the Internet*. London, Academic Press, 169-197.
- Rushkoff, D. (1999): *Playing the future; What We Can Learn from Digital Kids*. New York, Riverhead books.
- Savicki, V., Lingenfelter, D., Kelley, M. (1996): *Journal of Computer -Mediated Communication* 2 (3). <http://www.ascus.org/jcmc/vol2/issue3/savicki.html> 25. 12. 2000.
- Slevin, J. (2000): *The Internet and Society*. Oxford, Polity press in association with Blackwell Publishers, Ltd.
- Tapscott, D. (1998): *Growing up Digital: The Rise of the Net Generation*. New York, McGraw-Hill.
- Vehovar, Vasja in drugi (ur.) (1998): *Internet v Sloveniji*. Izola: Desk.
- Vettraino-Soulard, M. C. (1998): *Les enjeux culturels d` Internet*. Paris, Hachette livre.
- Wallace, P. (1999): *The Psychology of the Internet*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Witmer Diane F., Katzman Sandra L. On-Line Smiles (1997): Does Gender Make a Difference in the Use of Graphic Accents? *Journal of Computer - Mediated Communication*, 1997, 2 (4).
- Wood Julia, T. in Dindia, Kathryn (1997): What is the Difference? A Dialogue About Differences and Similarities Between Women and Men. V: D. J. Canary in K. Dindia (ur.) *Sex Differences and Similarities in Communication*, 19-41.